

Lepidoptera ordo

Két pár, pikkelyekkel borított szárnyuk van. Szájszervüket, mely egy órarugószerűen felcsavarodó, két részből álló henger, pödörnyelvnek nevezzük. Működését tekintve szívó típusú szájszerv. Az imágók fő tápláléka a virágnektár. A lepkék fejlődése holometamorfózis, ezen belül holometabólia. Lárvájukat hernyónak nevezzük. Múmia bábjuk van. A hernyók fő táplálékát különböző növényi részek alkotják, főként levelek. Szaporodásukban nagy szerepet játszanak a feromonok. Közele rokonságban állnak a Trichoptera (tegzesek) renddel. Kb. 165 ezer fajuk ismert világszerte és megközelítőleg 5000 faj él Európában. Magyarországon több, mint 3600 fajukat írták le.

Familia: Üvegszárnyú lepkék– Sesiidae

Hosszúkás szárnyaik átlátszóak, mert csak az ereket mentén borítják pikkelyek. Toruk és potrohuk gyakran fekete-sárga harántsávokkal díszített, ezért megtévesztésig hasonlóak lehetnek a darazsakhoz. Hernyóik lágy szárú és fás növények száraiban, gyökereiben élnek. Nappal repülnek, hazai fajsámuk 30 fölött van.

Darázslepke – Sesia apiformis

Élőhely: erdőszéleken, fasorok.

Tápnövény: főként puhafák (fűzfa és nyárfa fajok) gyökerében és törzsében rág.

Repülési idő: napközben.

Egyebek: hernyó két évig fejlődik, majd a harmadik év tavaszán a felszínre rágja magát és a fa kérgén, vagy a földben bábozódik.

Faiskolákban károkat okozhat.

Familia: Csüngőlepkék– Zygaenidae

Kis méretű, megnyúlt szárnyú lepkék. Fémes csillogású, fekete alapszínű elülső szárnyaikat általában piros, vagy fehér pettyekkel díszítik. A piros-pettyes fajok hátsó szárnyai is pirosak, vékony fekete szegéllyel. Más fajok szárnyainak alapszíne fémszöld. Alacsony magasságban, lassan repülnek. Nappal aktívak, a rét virágain lustán mászkálnak, néha szinte csüngenek. Ha veszélyt éreznek, holtnak tettetik magukat. Kevés rovarevő állat fogyasztja őket, mert ha megtámadják őket, undorító ízű, sárga folyadékot bocsátanak ki. Erre feltűnő színeik is figyelmeztetik ellenségeiket.

Acélszínű csüngőlepke – Zygaena filipendulae

Élőhely: virágos rétek.

Tápnövény: a pillangós virágú sárga koronafürt és a szarvaskerep levelei.

Repülési idő: nappal repül

Egyebek: lassan repül. Hernyója egyszer áttelel és a második év tavaszán bábozódik.

Familia: Sodrólepkék– Tortricidae

Egyes fajaik hernyói a tápnövények leveleit összesodorják. Elülső szárnyaik téglalap alakúak és általában feltűnő színű foltot viselnek középtájon. Alkonyatkor repülnek. Több kártevő is van köztük. Magyarországon élő fajaik száma 300 körül van.

Almamoly – Cydia pomonella

Elterjedés: kozmopolita
Élőhely: gyümölcsösök, szőlőhegyek, kertek.
Tápnövény: almafélék, csonthéjasok levelei.
Repülési idő: alkonyatkor és sötétben.
Egyebek: az imágó petéit egyenként rakja le a tápnövény levelére, vagy a termőre. A kikelő hernyók befúrják magukat a magházba,

kirágják, majd újabb magházat keresnek fel. Általában 2-3 magházat tesznek tönkre. Hernyója a fakéreg repedéseiben telel át.

Familia: Pohókok– Lasiocampidae

Nagy termetű éjszakai lepkék. A hímek kisebbek, élénkebb színűek, jól repülnek. A nőstények robusztusabb testükkel csak lomhán repülnek. Pödörnyelvük hiányzik, csápjuk fésűs. Elülső szárnyukon középfolt, a hátsón elmosódó harántszalag húzódik.

Tölgylevélpohók – Gastropacha quercifolia

Élőhely: erdős, ligetek, gyümölcsösök.
Tápnövény: kökény, galagonya, alma, cseresznyefa, mogyoró, kutyabenge, fűzek levelei. Nevével ellentétben tölgylevet nem fogyaszt. **Repülési idő:** éjszaka aktív.
Egyebek: Dél-Európában károkat is okozhat a gyümölcsösökben. Imágói áttelelhetnek.

Familia: Éjjelipávaszemek – Saturniidae

Nagyméretű lepkék, széles szárnyakkal, sűrű szőrzettel. Mindegyik szárnyukon szemfoltot viselnek. Vastag, csupasz hernyóikon feltűnő színű szemölcsök vannak. Több faj hernyója a bábozódás előtt selyemgubót sző.

Nagy éjjelipávaszem – Saturnia pyri

Morfológia: A legnagyobb őshonos európai lepke, szárnyainak fesztávja kb. 16cm. Hernyója kb. 10cm-es, hüvelykujj vastagságú, világoszöld színű, piros és kék szemölcsökkel díszített.
Elterjedés: Közép-Európa déli része, a Földközi-tenger vidéke.
Élőhely: gyümölcsösök, ligetes területek.
Tápnövény: kökény, kőris és gyümölcsfák levelei.

Repülési idő: csak éjszaka aktív.

Familia: Szenderek– Sphingidae

Testük áramvonalas, lövedékre hasonlít. Elülső szárnyuk hosszú, keskeny, a hátsó jóval kisebb, lekerekített. Hernyóiknak jellegzetes, felfelé meredő faroktoldalékuk van. Kitűnő repülők. Egyes fajok elérhetik a 80 km/h sebességet is. Legtöbb fajuk éjszaka aktív. Tölcséres virágok kelyhe előtt kolibrihoz hasonlatosan lebegnek, miközben fejlett, hosszú pödörnyelvüket kinyújtva szívják a nektárt.

Halálfejes lepke – Acherontia atropos

Élőhely: virágos rétek, gyümölcsösök.

Tápnövény: a burgonyafélék egyes fajai.

Repülési idő: éjszaka repül.

Egyebek: igazi vándorlepke. Észak-Afrikában és Dél-Európában áttelelnek példányai, tavasszal észak felé indulnak és Skandináviáig is eljuthatnak. Az imágók fák kicsorgó nedveit szívják, vagy méhkaptárakba hatolnak, ahol akár 2cm³ mézet is felszívhatnak. Pödörnyelve rövid, széles, lapos, akár vérző sebet is okozhat.

Védett.

Kacsafarkú szeder – Macroglossum stellatarum

Elterjedés: Európa.

Élőhely: nincs speciális élőhelye.

Tápnövény: hernyója galaj, müge és csillaghúr fajokon él.

Repülési idő: nappal repül.

Egyebek: a nálunk májusban felbukkanó példányok délről érkeznek. Ezek utódai fejlődnek ki augusztus-szeptember idején. Néhány ősszel visszavándorol. Egy részük Magyarországon is kitelelhet.

Familia: Busalepkék – Hesperidae

Fejük nagy, homlokuk széles. Csápjaik vége cimbalomütő-szerűen hajlott. Testük zömök, izmos. Jellegzetes a szárnytartásuk: a hátsó szárnyaikat vízszintesen, az elülső szárnyaikat 45-90°-os szögben tartják. Szárnycsapásszámuk magas, röptük gyors, rövid vágtaívból áll. Kedvelik a meleg, napos helyeket. Világszerte mintegy 3000, hazánkban 17 faj ismert.

Kis busalepke – Pyrus malvae

Morfológia: kicsiny lepke, fekete alapszínű szárnyait sok négyszögletes, fehér folt tarkítja.

Élőhely: rétek, utak széle.

Tápnövény: szamóca, pimpó, mályva.

Familia: Pillangók – Papilionidae

A hazai fajok szárnyainak alapszíne fehér, vagy sárga, melyet fekete, narancs és kék foltok tarkítanak. Hátsó szárnyuk belső szegélye homorúan ívelt. Egyes fajaik feltűnő farokfüggelékkel viselnek. Nagy szárnyaikkal keveset csapva, könnyedén vitorláznak. 500 ismert fajukból 5 hazánkban is előfordul.

Kardoslepke – Iphiclidia podalirius

Elterjedés: Közép-, Dél- és Kelet-Európa.

Élőhely: virágos rétek, gyümölcsösök.

Tápnövény: főleg csonthéjasok levelei.

Repülési idő: nappal repül.

Egyebek: megritkult, védett faj.

Kis Apolló-lepke - Parnassius mnemosyne

Morfológia: elülső szárnyak csúcsát nem fedik pikkelyek, a szárny itt átlátszó.

Elterjedés: Nyugat-Európától Kelet-Szibériáig élnek populációi.

Élőhely: lomberdők tisztásain, szegélyén.

Tápnövény: odvas keltike.

Rajzási idő: áprilistól júniusig.

Repülési idő: nappal repül.

Egyebek: hazánkban megritkult, védett faj.

Magas hegységekben 6000m-ig felhatol.

Csak melegben repül.

Familia: Medvelepkék – Arctiidae

Vaskos hernyóik dús, sűrű szőrzettel rendelkeznek (“papmacska”). Élénk, nappal is repülő állatok. Több fajuk élénk színezettel rendelkezik, gyakori a vörös, a sárga és fekete. Nálunk 55 fajuk él. A nőstény csápja serteszzerű, a hímé fésűs. Vészhelyzetben több fajuk imágója ragacsos, olajos váladékot bocsát ki, amit a vész elmúltával visszazippantanak.

Közönséges medvelepke – Arctia caja

Elterjedés: Európától Szibérián át Japánig.

Élőhely: erdők, gyümölcsösök, kertek, parkok. Nedves helyeken gyakori.

Tápnövény: szeder, rekettye, kökény, stb.

Repülési idő: késő éjjel.

Egyebek: hosszú szőrzettel borított hernyóját “papmacská”-nak is nevezik. A szőlőn néha kárt okoz

Familia: Fehérlepkék – Pieridae

Uralkodó színeik a fehér és a sárga. Elülső szárnyuk derékszögű háromszög alakú, a hátsó kerek. Gyöngye röptű, melegkedvelő állatok. Több fajuk hernyója keresztesvirágúakon él. A leggyakoribb nappali lepkéink tartoznak ide. Több ezer fajuk a Föld minden táján előfordul. Nálunk 20 fajuk él.

Citromlepke – Gonopteryx rhamni

Morfológia: a hím élénk citromsárga, a nőstény fakó halvány zöld.

Elterjedés: Skandinávia kivételével Európa.

Élőhely: rétek, ligetes területek.

Tápnövény: varjútövis és kutyabenge.

Rajzási idő: március, majd júniustól szeptemberig.

Repülési idő: nappal repül. Az áttelelő példányai az első tavaszi lepkék közé tartoznak.

Hajnalpírlepke – Anthocaris cardamines

Morfológia: A hímek elülső szárnyának külső fele élénk narancssárga a nőstényeké fehér.

Élőhely: erdei tisztások, nedves rétek.

Tápnövény: a hernyó kakukktorma, és más keresztes virágú növények magtokjain.

Rajzási idő: áprilistól júniusig.

Repülési idő: nappal repül.

Familia: Boglárkalepkék – Lycaenidae

Ezüstös boglárka – Plebejus argus

Morfológia: a hím szürkéskék, a nőstény barna.

Élőhely: rétek, száraz napos területek.

Tápnövény: zanót, kerep, csarab.

Rajzási idő: áprilistól augusztusig.

Repülési idő: nappal.

Egyebek: a nyári melegben gyakran tömegével gyűlnek össze a langyos pocsolyák mentén. A hernyók 11 selvényén egy kis mirigy édes váladékot termel. Egyes hangyák annyira szeretik ezt a váladékot nyalogatni, hogy mindig a hernyók közelében. Tartózkodnak, védelmezik és még a hangyabolyba is lecipelik

Familia: Tarkalepkék – Nymphalidae

Nappali pávaszem – Inachis io

Élőhely: rétek, gyümölcsösök, erdőszegély.

Tápnövény: nagycsalán, komló.

Rajzási idő: áttelelt példányok tavasszal megjelennek, utódaik augusztusig repülnek.

Repülési idő: nappal.

Egyebek: fekete tüskés hernyóik csoportosan fejlődnek.

védett

Admirális lepke – Vanessa atalanta

Élőhely: kertek, rétek, gyümölcsösök.

Tápnövény: nagy csalán.

Rajzási idő: áttelelt példányok tavasszal megjelennek, utódaik szeptemberig repülnek.

Repülési idő: nappal.

Egyebek: az imágók szeretik a lehullott, erjedő gyümölcsöket.

Pókhálós lepke – Araschnia levana

Morfológia: az első nemzedék alapszíne vörös, a másodiké fekete, vörösbarna rajzolatokkal, a harmadiké fekete, rajzolat nélkül.

Elterjedés: Közép-Európától Japánig.

Élőhely: erdőlakó faj, tisztásokon, erdőszélen, utak mentén, ligetes területeken él.

Tápnövény: nagy csalán.

Rajzási idő: áprilistól szeptemberig repül.

Repülési idő: nappali faj.

Egyebek: legismertebb tulajdonsága a szezonális dimorfizmus, ami azt jelenti, hogy a tavaszi és a két nyári nemzedékének rajzolata eltérő. Kisebb mértékben a két nem is különbözik (szexuális dimorfizmus). Hernyói társasan élnek.

tavaszi és nyári forma)

Sakktáblalepke – *Melanargia galathea*

Élőhely: akácok, erdei tisztások.

Tápnövény: réti komócsin, tarackbúza és csomós ebír.

Rajzási idő: júniustól szeptemberig.

Repülési idő: nappal repül.

Erdei szemeslepke – *Pararge aegeria*

Élőhely: ritkás erdők, erdei utak, tisztások.

Tápnövény: csomós ebír és a közönséges tarackbúza

Repülési idő: nappal repül.

Egyebek: azokat a helyeket kedveli, ahol a napfény a levelek között mozaikosan világítja meg a talajt. Szárnyainak mintázata remekül beleolvad az ilyen környezetbe.

Familia: Púposszövők – Notodontidae

Több ezer fajukból 34 él Magyarországon. Elülső szárnyuk hátsó peremén egy pikkelyfog található, mely a pihenő, összecukott szárnyú állatokon a hát vonalából kicsiny púpként emelkedik ki. Fejüket dús szőrzet borítja. Erdőlakó állatok.

Búcsújáró lepke – *Thaumetopoea processionea*

Morfológia: első szárnyai sötét, a hátsók piszkos-szürkék. Potrohuk végén jellegzetes szőrpamacs van.

Élőhely: zárt tölgyesek. **Tápnövény:** tölgy fajok.

Repülési idő: éjjel repül.

Egyebek: a múlt században és a századforduló idején nagy károkat okozott tölgyeseinkben. Nyár végén lerakott petéi telelnek át. A hernyók szőre súlyos bőrgyulladást okoz, így a hernyóik által megszállt erdőrészek az ember és a legtöbb állat számára is megköze-líthetetlenek. A hernyók nappal gyermekfej nagyságú fészkeikben tartózkodnak Éjszaka hosszú sorokba rendeződve indulnak táplálkozni.

. Mindegyik hernyó az előtte haladó potrohának végébe kapaszkodik, de a sort egy vékony selyemfonál is összeköti. A kakukk károsodás nélkül el tudja fogyasztani a hernyókat.

Familia: Araszolók – Geometridae

Széles szárnyú, filigrán alkatú lepkék. Zömük éjjel aktív. Szárnyaik rajzolata elmosódott vonalakkól, pettyekből áll ("fröcskölt mintázat). A család a nevét hernyói mozgásáról kapta. A hernyók potroháról hiányoznak a középső lábak (3 pár), csak a 6. és az utolsó szelvényen vannak meg. Emiatt jellegzetesen araszolva mozognak.

Szürke pettyesaraszoló – Biston betularia

Morfológia: két formája van: a fehér alapon fekete fröcskölt, pettyes rajzolatú és a teljesen fekete változat.

Elterjedés: Európától Japánig él.

Élőhely: erdők, parkok.

Tápnövény: szinte minden lombhullató fa lombja

Rajzási idő: májustól augusztusig.

Repülési idő: éjszaka repül.

Egyebek: a világos forma fehér nyár, nyír kérgére szállva alig vehető észre. A fekete formájára jóval erősebb szelekciós nyomás nehezedik. Utóbbit 1859-ben fedezték fel Észak-Angliában. Ez a forma az iparosodás – és a környezetszennyezés – előretörésével egyre gyakoribb lett, ugyanis az ipartelepek környékén a fákat vastagon borította a korom.

A feketére változott fák kérgén már a fehér alapszínű lepkét lehet könnyebben észrevenni. Így a rovarevő madarak képében jelentkező szelekció most ezt a formát sújtotta keményebben. Ezt nevezik "ipari melanizmus"-nak. Az elmúlt néhány évtizedben a környezetvédelmi mozgalmak megerősödése és hatékony működése következtében újra megfordulni látszik a trend és megint a világos forma válik gyakoribbá.

Familia: Gyapjaslepkék – Lymantridae

3000 fajukból hazánkban 14 él. Közepes, vagy annál kisebb termetűek. Fejük kicsi, pödörnyelvük hiányzik, vagy csökevényes. A hím csápjá kétsorosán, a nőstényé egysorosán fésűs. Széles szárnyaik csúcsa lekerekített.

Gyapjaslepke – Lymantria dispar

Morfológia: a hím kisebb termetű, világos arna, a nőstény piszkosfehér.

Elterjedés: Európa és Ázsia, de É-Amerika.

Élőhely: ahol fák vannak, elvileg mindenütt.

Tápnövény: szinte valamennyi fa.

Repülési idő: éjszaka és nappal is.

Egyebek: gyakran bekövetkezik a faj populációinak népszerűség-robbanása (gradáció). Ekkor a tonnányi mennyiségben megjelenő hernyók minden útjukba eső fát tarra rágnak.

A nőstény röpképtelen. Petéit farpamacsa szőrzetével vonja be. É-Amerikába kísérleti célokkal vitték át, de néhány példány megszökött és a néhány év múlva bekövetkezett gradáció igazi katasztrófát okozott.

nőstény

A Massachusetts államban az éhen pusztult hernyók eltakarításához a katonaságot is be kellett vetni.

Familia: Bagolylepkék – Noctuidae

Fajokba ez a leggazdagabb lepkecsalád. Sok ezer fajukból nálunk több, mint 400 él. Elülső szárnyukon csap-, kör- és vesefoltot figyelhetünk meg, míg a szárny külső szegélyén általában zezugos rajzolat húzódik. Színezetük nagyon változatos. Pödörnyelvükés hallószervük fejlett. Hernyóik csupasok. Több kártevő faj is ismert közöttük.

Közönséges övesbagoly – *Catocala elocata*

Morfológia: az elülső szárny szürke, zezugos rajzollal. A hátulú szárny vörös, széles, fekete haránt-szalaggal.

Elterjedés: Közép- és Dél-Európa, Kisázsia, Kurdisztán.

Élőhely: ártéri erdők, ligetek, kertek, gyümölcsösök.

Tápnövény: fűz- és nyárfa fajok.

Rajzási idő: júliustól októberig.

Repülési idő: éjszaka.

Egyebek: nappal szárnyait összecsukva pihen. Ilyenkor a fatörzsön ülőlepkét nehéz észrevenni, mert tökéletesen beleolvad környezetébe. Ha veszély érez, elülső szárnyainak szétrebbentésével elővillantja feltűnő, vörös színű hátú szárnyait, ezzel próbálja elijeszteni támadóját.